

**Ivony Éva – Simonovits Borbála:
Önkormányzatok helyzete, várakozásai, tervei**

(elektronikus verzió, készült 2006-ban)

A tanulmány eredetileg nyomtatásban megjelent:

Ivony Éva – Simonovits Borbála (2002) „Önkormányzatok helyzete, várakozásai, tervei”: in: *Társadalmi riport 2002*, Kólosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.). Budapest: TÁRKI, Pp. 309–324.

Önkormányzatok helyzete, várakozásai, tervei

Ivony Éva – Simonovits Borbála

A TÁRKI 1995-ben kezdte el azt a longitudinális önkormányzati kutatást, melynek célja a magyarországi helyi önkormányzatok vizsgálata, azok költségvetési és beruházási politikájának, a települések gazdasági helyzetének megismerése, valamint e folyamatok időbeli alakulásának elemzése. A kérdőívek fenti témakörökön túl, minden évben tartalmaznak speciális kérdésblokkokat is.

A kutatás postai önköltött kérdőíves adatfelvételi technikán alapul. A TÁRKI a kérdőív kitöltésére a polgármestert, annak helyettesét vagy a jegyzőt kérte fel. A visszaküldött kérdőívekből álló minták minden évben a KSH adatai alapján kerülnek súlyozásra, amelyek a magyarországi települések regionális és településrétegződés szerinti megoszlására nézve reprezentatívak, azzal a megszorítással, hogy a budapesti kerületek adatait nem tartalmazzák. Tehát az eredmények nem Magyarország egészére, hanem a fővároson kívüli településekre érvényesek.

A tanulmány az önkormányzatok költségvetési helyzetét, gazdasági várakozásait és beruházási terveit mutatja be. Míg a költségvetési helyzetet és a beruházási terveket a 2000. és 2001. őszi adatfelvételek alapján, addig az önkormányzati vezetők várakozásait az 1999 és 2001 közötti felvételek alapján vizsgálja.

1. Az önkormányzatok költségvetési helyzete 2001 őszén

2000-ben az önkormányzatok éves folyó bevételeinek átlaga 69 000 forint, 2001-ben pedig 83 900 forint volt lakosonként. Tekintetbe véve, hogy az infláció a 2001-es évben 8,8%¹ volt, ez némi reálérték-növekedést jelent.

---

¹ Forrás: http://www.mnb.hu/hungarian/7_sajto/kozlem/2001/hu010405_2.pdf.

1. táblázat. Az egy főre jutó önkormányzati költségvetések mutatói, 2001 őszén (ezer Ft)

	Átlag	Medián	N
Folyó bevételek összesen	84	81	665
Ezen belül: a helyi adók	9	3	647
Működési kiadások	196	80	653
Ezen belül:			
a bérek és járulékaik	120	39	665
a dologi kiadások	67	22	657
A felhalmozási és tőke jellegű kiadások	129	10	633
Ezen belül: a fejlesztési, felújítási kiadások	121	7	624

Az önkormányzatokat egy főre jutó folyó bevételük alapján három azonos elemszámú csoportba osztottuk.² 2001-ben a szegény önkormányzatok egy főre jutó éves bevétele 61 700 forint alatt, az átlagos önkormányzatoké 61 700 és 98 000 forint között, a gazdag önkormányzatoké pedig 98 000 forint felett volt 2001-ben. Míg a szegény önkormányzatok a 2001-es évben 30 400 forintos egy főre jutó átlagos folyó bevétellel gazdálkodhattak, addig ez az összeg az átlagos anyagi helyzetű önkormányzatok 79 600 forint és a gazdag önkormányzatok 141 700 forint volt. Ez azt jelenti, hogy a települések leggazdagabb harmada átlagosan majdnem ötször annyi pénzből gazdálkodhatott, mint a települések legszegényebb harmada (lásd a Melléklet M1. táblázatát).

Az önkormányzatok költségvetésével kapcsolatban megvizsgáltuk egyrészt a folyó bevételek, ezen belül a helyi adók, másrészt a működési kiadások, harmadrészt pedig a felhalmozási és tőke jellegű kiadások időbeli alakulását és regionális megoszlását.

² A változó definiálásának megfelelően az önkormányzatok pontosan egyharmada került a szegény, egyharmada az átlagos, és ugyanekkora része a gazdag kategóriába. Az így létrehozott tercilesek szerinti településcsoportok értékei: 1=szegény, 2=átlagos, 3=gazdag.

1.1. A folyó bevételek³ regionális és településméret szerinti eltérései

2001 tavaszán és őszén egyaránt megkérdeztük az önkormányzatokat arról, hogy milyen összegű éves folyó bevételre számítanak. A 2001. évi egy főre jutó folyóbevételek a tavaszi várakozásokhoz viszonyítva alulmaradtak.⁴ A tavaszi eredmények szerint az önkormányzatok átlagosan 97 700 forintos folyóbevételre számítottak. Ezzel szemben 2001. őszén mindössze 83 900 forintos bevételhez jutottak.

Az egy főre jutó folyó bevételek átlagos értéke mind a régió, mind a településréteg függvényében jelentős eltéréseket mutat. Az egy főre jutó folyó bevétel Nyugat- és Közép-Dunántúlon messze elmaradt az országos átlagtól (73 100 illetve 75 300 forint). Az észak-magyarországi és dél-alföldi települések bevételei majdnem elérték az országos átlagot (82 500 illetve 82 900 forint), Közép-Magyarországon, Dél-Dunántúlon és Észak-Alföldön pedig jóval meghaladták a bevételek a 83 900 forintos fő/átlagot (rendre: 87 900, 90 900, illetve 99 300 forint). (Lásd M2. táblázat.)

A településrétegek szerinti megoszlást tanulmányozva, nem érvényesül az a megszokott tendencia, miszerint a nagyobb településeken több a bevétel. Igaz ugyan, hogy a legnagyobb egy főre jutó folyó bevétellel a 10 000 főnél nagyobb települések önkormányzatai rendelkeznek (121 000 forint), a legkevesebb bevételt viszont nem a legkisebb települések, hanem az 1000–2000 fő közöttiek könyvelhették el 2001-ben (77 900 forint). Az 1000 főnél kisebb településeken valamivel nagyobb az egy főre jutó átlagos folyó bevétel értéke (83 700 forint), mint a 2000–10 000 fő közöttieken (82 600 forint) (M3. táblázat).

Az egy főre jutó éves helyi adók országos átlagát 8700 forintra becsülték az önkormányzati szakemberek 2001 tavaszán. Ezt az értéket valamelyest meghaladta az őszi becslés, az országos átlagérték 9400 forint volt. A legalacsonyabb helyi adó szinttel, átlagosan 5600 forinttal az átlagos anyagi helyzetű önkormányzatok rendelkeztek. A gazdag településeken a helyi adókból származó bevételek átlagosan 9800 forintot tettek ki 2001-ben. A legmagasabb adóbevétellel, átlagosan 13 000 forinttal, a szegény önkormányzatok számolhattak (M1. táblázat.).

A helyi adók regionális megoszlása is alátámasztja az előbbi összefüggést, miszerint a szegényebb önkormányzatoknál a legmagasabb a helyi adó

---

³ Az önkormányzati folyó, működési és tőkekiadások, bevételek összetevőit a tanulmány az önkormányzati mérlegben szereplő felosztással egyezően használja.

⁴ A 2001. tavaszi kérdőívben a mérlegre vonatkozó kérdés-blokkban arra kértük az önkormányzati vezetőket, hogy a 2000. évi zárszámadás alapján becsüeljék meg a 2001-es bevételeket és kiadásokat.

aránya. Ha a régiók sorrendjét növekvő adóbevételük szerint határozzuk meg, akkor a növekvő folyó bevételű sorrenddel megközelítőleg ellentétes irányú rangsort kapunk. Konkrétan ez annyit jelent, hogy ha az egy főre jutó folyó bevételek összegét vizsgáljuk, akkor Nyugat-Dunántúlon találjuk a legalacsonyabb értéket, ha pedig az egy főre jutó adóbevételek összegét vizsgáljuk, akkor Nyugat-Dunántúlon a legmagasabb ez az érték. Tehát az alacsonyabb összbevételű települések számára a helyi adókból származó jövedelem a hátrányos helyzet egyfajta kompenzálásának is tekinthető (M2. táblázat).

1.2. Működési és tőke jellegű kiadások

Az egy főre jutó működési kiadások éves összegét az önkormányzati vezetők jelentősen alulbecsülték 2001 tavaszán, az őszi eredményekhez képest. Az átlagosan 85 700 forintos tavaszi várakozásokkal szemben ősszel a becslések országos átlaga, több mint duplája, 195 600 forint volt. A legmagasabb működési kiadásokkal a szegény önkormányzatok számolnak (402 700 forint), azután a gazdag önkormányzatok következnek (118 400 forint), a legkevesebbet pedig az átlagos anyagi helyzetűek költenek működésükre (75 600 forint).

Az egy főre jutó felhalmozási és tőke jellegű kiadások átlagos éves összegét a tavaszi 38 100 forintos várakozásokkal szemben, 128 600 forintra becsülték 2001 őszén. Ezen belül a fejlesztési és felújítási kiadások átlagos összege 121 300 forint volt.

Az önkormányzat anyagi helyzete egyértelműen magyarázza a működési és tőke jellegű kiadások ellentétes irányú megoszlását. A szegényebb önkormányzatok költségvetésük legnagyobb hányadát bérekre, illetve dologi kiadásokra fordítják, míg a felhalmozási és tőke jellegű kiadásokra ennél sokkal kevesebb jut. A gazdag önkormányzatoknál ez az arány fordított: a működési kiadásokra költségvetésük jóval kisebb, a felhalmozás és tőke jellegű kiadásokra pedig jóval nagyobb százalékát fordítják (M1. táblázat).

2. Az önkormányzati vezetők várakozásai

2.1. A lakosság számával és munkaerő-piaci helyzetével kapcsolatos önkormányzati várakozások

A települések szociális és munkaerő-piaci helyzetével kapcsolatban az önkormányzati vezetőket arra kértük, hogy becsüljék meg, véleményük szerint hogyan fog alakulni településükön a lakosság száma, a munkanélküliek és a segélyezettek aránya a közeljövőben⁵.

2001 tavaszán az önkormányzati vezetők kedvezőbben ítélték meg településük lakosságmegtartó erejét, mint az azt megelőző két évben. 1999-ben és 2000-ben a szakembereknek durván a fele (46, illetve 50%) válaszolta, hogy a lakosság száma településükön csökkenni fog, 2001-ben már csak 35%-uk. A települések lélekszámának változatlanságában 2001 tavaszán 10%-kal több önkormányzat bízott, mint 1999-ben (2. táblázat).

2. táblázat. Az önkormányzati vezetők várakozásai a lakosság számának alakulásával kapcsolatban, 1999 és 2001 között (%)

A lakosság száma...	1999. ősz	2000. tavasz	2001. tavasz
...csökkenni fog	46	50	35
...változatlan marad	34	31	45
...növekedni fog	20	19	20
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
N	1025	923	409

A munkanélküliek számának jövőbeli alakulásával kapcsolatos önkormányzati várakozások azt mutatják, hogy a megkérdezett szakemberek körében nőtt a változatlanságot, és csökkent a növekedést prognosztizálók aránya. 1999-ben a vezetők fele a munkanélküliek számának növekedését várta, és 40%-uk bízott abban, hogy a lakosság munkaerő-piaci helyzete a következő évben nem fog változni a településükön. 2001-re 35%-ra csökkent a növekedésre számítók, és 55%-ra emelkedett a változatlanságot előrejelzők aránya (3. táblázat).

⁵ 1999 őszén a becsléseket a következő évre, 2000. és 2001. tavaszán pedig az év hátralévő részére vonatkozóan kértük.

3. táblázat. Az önkormányzati vezetők várakozásai a lakosság munkaerő-piaci helyzetének alakulásával kapcsolatban, 1999 és 2001 között (%)

A munkanélküliek száma...	1999. ősz	2000. tavasz	2001. tavasz
...csökkenni fog	11	9	10
...változatlan marad	40	45	55
...növekedni fog	49	46	35
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
N	1019	897	411

Az önkormányzati vezetők várakozásainak kedvező változását figyelhetjük meg a segélyezettek számának alakulásával kapcsolatosan a vizsgált időszakban. Míg 1999-ben az önkormányzati szakemberek csaknem háromnegyede gondolta úgy, hogy a segélyezettek száma növekedni fog a településükön a következő évben, addig 2001-ben már csak 58%-uk. Abban, hogy a segélyezettek száma csökkenni fog, minden évben a megkérdezetteknek csupán néhány százaléka bízott (4. táblázat).

4. táblázat. Az önkormányzati vezetők várakozásai a segélyezettek számának alakulásával kapcsolatban, 1999 és 2001 között (%)

A segélyezettek száma...	1999. ősz	2000. tavasz	2001. tavasz
...csökkenni fog	4	6	4
...változatlan marad	24	29	38
...növekedni fog	72	65	58
<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
N	1021	900	412

2.2. Inflációs várakozások

1999 ősztől kezdődően minden adatfelvétel alkalmával megkértük az önkormányzati vezetőket, hogy becsüljék meg az infláció várható mértékét, az őszi hullám esetén a következő évre, a tavaszi esetén az év hátralévő részére vonatkozóan. 2001 őszen a becslések átlaga 9,9% volt. Ez az érték valamivel alacsonyabb várakozást jelent a korábbi évekhez képest. A becslések terjedelme 2001 tavaszán vette fel a legszűkebb értéktartományt, amely feltehetően a válaszadói kör eltérő jellegének köszönhető⁶ (5. táblázat).

⁶ Ebben az évben eltérő kérdőívet kaptak a jegyzők és a polgármesterek. A gazdasági várakozásokkal kapcsolatos kérdés-blokkot csak a jegyzőknek elpostázott kérdőív tartalmazta.

5. táblázat. Az önkormányzati vezetők inflációs várakozásainak változása 1999 és 2001 ősze között (%)

	1999. ősz	2000. tavasz	2000. ősz	2001. tavasz*	2001. ősz
Becslések átlaga	11,3	10,6	10,57	10,51	9,9
Becslések terjedelme (min.–max.)	1,1–25	1–25	1–30	7,5–22,5	5–50
N	968	896	758	220	711

* az önkormányzatok jegyzőinek becslése.

2.3. Az önkormányzati vezetők gazdasági helyzetértékelése és várakozásai

Hasonlóan az inflációs várakozásokhoz, 1999 őszétől kezdődően minden hullámban megkérdeztük az önkormányzatokat arról, milyennek ítélik Magyarországot és önkormányzatuk gazdasági helyzetét, illetve milyennek látják a jövőben a gazdasági javulás, illetve romlás esélyeit. A megkérdezettek egy 10-fokú skálán adták meg helyzetértékeléseiket és a jövőre vonatkozó becsléseiket.⁷

Az önkormányzati vezetők saját önkormányzatuk gazdasági helyzetét meglehetősen pesszimistán látják, és ez az értékelés 1999 ősze óta nem látszik javulni. Mind az öt megkérdezés alkalmával 40% vagy a feletti volt azoknak a szakembereknek az aránya, akik szűkebb környezetük gazdasági helyzetét rossznak tartották. A 2000. tavaszi mélypont (48%) után 2001 őszi-re 40%-ra csökkent azoknak az önkormányzatoknak az aránya, amelyek rossz gazdasági feltételek mellett látnak el közszolgáltatásokat és oldanak meg helyi közügyeket.

Nem tapasztaltunk a helyzetértékelésektől jelentősen eltérő megoszlásokat az önkormányzatok gazdasági helyzetének jövőbeni alakulásáról adott becslések között. Gazdasági romlást 1999 óta valamelyest csökkenő mértékben (1999: 46%; 2001. ősz: 39%) prognosztizálnak a szakemberek. Az öt adatfelvétel alatt alig változott az optimisták aránya, 2001 őszi-bizott a legtöbb vezető (8%) a helyi gazdaság növekedésében, és ebben az évben volt legmagasabb a folyamatok változatlanságát feltételezők aránya is (53%). Az eltérő válaszadói kör miatt 2001 tavasza kivétel mind a helyzetértékelések, mind a várakozások tekintetében (6. táblázat).

⁷ A 10-fokú skála értékei: 1 = „nagyon rossz”, vagy „sokkal rosszabb lesz” 10 = „nagyon jó” vagy „sokkal jobb lesz”, melyet a következő módon vontunk össze: 1,2,3 = rossz, vagy rosszabb lesz, 4,5,6 = közepes, vagy nem változik, 7,8,9,10 = jó vagy jobb lesz.

6. táblázat. Az önkormányzat jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetével kapcsolatos várakozások 1999 és 2001 között (%)

Önkormányzat		1999. ősz	2000. tavasz	2000. ősz	2001. tavasz	2001. ősz
Jelenlegi gazdasági helyzete...	jó	10	7	7	11	8
	közepes	49	45	48	50	52
	rossz	41	48	45	39	40
	<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
	N	1027	930	789	412	739
Várható gazdasági helyzete...*	jobb lesz	7	6	6	9	8
	nem változik	47	51	49	58	53
	rosszabb lesz	46	43	45	33	39
	<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
	N	1028	928	792	412	739

*A kérdésekben megfogalmazott időintervallumok összfel a következő évre, tavasszal pedig az év hátralévő részére vonatkoznak.

Az önkormányzati vezetők a vizsgált időszakban az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetét lényegesen pozitívabban ítélték meg, mint a saját önkormányzatukét. 1999 ősztől eltelt két év alatt 10%-ról 21%-ra emelkedett a nemzetgazdaság helyzetét jónak értékelő, és 15%-ról 22%-ra a javuló makrogazdasági folyamatokban bízó szakemberek aránya. Az önkormányzat gazdasági helyzetét kedvezően értékelők aránya ezzel szemben 10%-ról 8%-ra csökkent, míg a jövőbeni helyzet javulását váróké lényegében nem változott (7 és 8%).

E folyamatokkal párhuzamosan 1999 és 2001 ősze között csökkent az önkormányzati vezetőknek Magyarország gazdasági helyzetével kapcsolatos pesszimizmusa, amit az ország jelenlegi helyzetéről (rossz: 27 és 13%) és a jövőbeli makrogazdasági folyamatokról (rosszabb lesz: 24 és 12%) adott becsléseik is mutatnak (7. táblázat).

2000 őszen Lengyelországban és 2001 tavaszán Romániában is lezajlott egy – a magyarországihoz hasonló – országos önkormányzati kutatás, melyek kérdőívei a magyar kérdőívhez hasonló megfogalmazásban tartalmazták a gazdasági várakozásokkal kapcsolatos kérdéseket. Mivel a magyar, a lengyel és a román adatfelvétel technikája megegyezett, e tekintetben lehetővé vált a három ország összehasonlítása.

7. táblázat. Az ország jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetével kapcsolatos várakozások az önkormányzati vezetők körében 1999 és 2001 között (%)

Az ország		1999. ősz	2000. tavasz	2000. ősz	2001. tavasz	2001. ősz
Jelenlegi gazdasági helyzete...	jó	10	16	17	22	21
	közepes	63	67	66	66	66
	rossz	27	17	17	12	13
	<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
	N	1024	931	791	414	741
Várható gazdasági helyzete...*	jobb lesz	15	17	21	29	22
	nem változik	61	67	61	59	66
	rosszabb lesz	24	16	18	12	12
	<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
	N	1025	928	791	413	741

*A kérdésekben megfogalmazott időintervallumok ősszel a következő évre, tavasszal pedig az év hátralévő részére vonatkoznak.

Lengyelországban az önkormányzati vezetők kedvezőbben értékelték saját önkormányzatuk jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetét, mint ahogyan az országét. Míg a megkérdezett szakemberek 10%-a értékelte jónak a helyi gazdaság állapotát, addig csak 5%-uk a makrogazdaságét. 2000 őszén az önkormányzati vezetők nagyobb arányban bíztak önkormányzatuk gazdasági helyzetének javulásában, mint a lengyel gazdaság folyamatainak fellendülésében (9 és 6%).

Magyarországon a Lengyelországban tapasztaltakkal ellentétes tendencia érvényesül: az önkormányzati vezetők kedvezőbben értékelték az ország gazdasági állapotát és jövőbeli helyzetét (jó: 17%; jobb lesz: 21%), mint az önkormányzat gazdaságát és jövőbeli kilátásait (jó: 7%; jobb lesz: 6%).

Romániában 2001 tavaszán a megkérdezett önkormányzati vezetőknek csupán 4%-a értékelte jónak az ország gazdasági helyzetét, míg jóval többen (17%) önkormányzatuk gazdasági állapotát. A román nemzetgazdaság jövőjére vonatkozó önkormányzati várakozások optimisták. A szakemberek 34%-a gondolta azt, hogy Románia gazdasági helyzete 2001 végéig javulni fog, míg saját önkormányzatuk esetében csak 12%-uk (8. táblázat).

8. táblázat. Az ország és az önkormányzatok jelenlegi és jövőbeli gazdasági helyzetével kapcsolatos várakozások az önkormányzati vezetők körében Lengyelországban és Magyarországon 2000 őszén, Romániában 2001 tavaszán (%)

		Lengyelország		Magyarország		Románia	
		Ország	Önkormányzat	Ország	Önkormányzat	Ország	Önkormányzat
Jelenlegi	jó	5	10	17	7	4	17
gazda-	közepes	50	50	66	48	59	53
sági	rossz	45	40	17	45	37	30
hely-	<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
zet...*	N	918	916	791	789	1840	1839
Várható	jobb lesz	6	9	21	6	34	12
gazda-	nem változik	50	46	61	49	56	45
sági	rosszabb lesz	44	45	18	45	10	43
hely-	<i>Összesen</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
zet...*	N	913	910	791	792	1842	1841

* 2000. őszén: a következő évben; 2001. tavaszán: az év hátralévő részében.

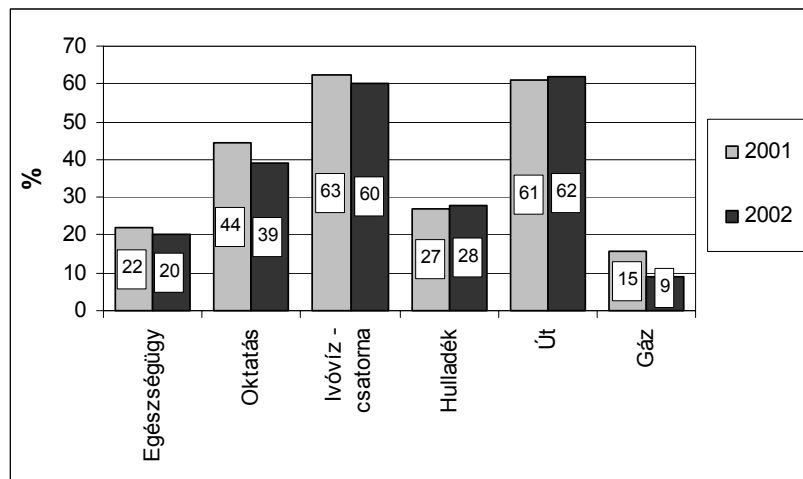
Összehasonlítva a lengyelországi, a magyarországi és a romániai adatso-rokat, megállapíthatjuk, hogy az önkormányzat gazdasági helyzetével a ro-mán szakemberek elégedettek a leginkább (rendre: 10, 7, 17%), és Romániá-ban a legmagasabb a gazdasági javulást várók aránya is (6, 9 és 12%). Ami a nemzetgazdaságról adott becsléseket illeti, a jelenlegi helyzetet a magyar önkormányzati vezetők értékelik a legkedvezőbbben (5, 17 és 4%), míg a jövőbeli makrogazdasági folyamatokat a román szakemberek (6, 21, 34%) (8. táblázat).

Összegezve azt mondhatjuk, hogy mindhárom országban ellentétes érté-kelekések és várakozások tapasztalhatóak a helyi és a makrogazdasági folyama-tokkal kapcsolatosan az önkormányzati vezetők körében. Míg a lengyel szak-emberek bizakodóbbak, ha önkormányzatuk gazdasági helyzetéről kérdezzük őket, mint amikor a lengyel gazdaságéről, addig a magyarországi helyi veze-tők pesszimistábbak, ha önkormányzatuk, és optimistábbak, ha Magyarország gazdaságáról nyilatkoznak. A román önkormányzati vezetők gazdasági fo-lyamatokkal kapcsolatos optimizmusa a helyzetértékelések esetében önkor-mányzati, a jövőre vonatkozóan országos szinten jelenik meg.

3. Az önkormányzat beruházási terveinek alakulása

Az önkormányzatok beruházási tervei⁸ nem változtak lényegesen 2000 és 2001 között. A beruházások között mindkét évben leggyakoribbak az útépitési és a vízellátással, csatornázással kapcsolatos beruházások. A 2001-es és 2002-es évre tervezett egészségügyi és gázberuházások háttérbe szorultak. Míg 2000 ősztől az önkormányzatok 15%-a, addig egy évvel később mindössze 9%-uk tervezett gázellátással kapcsolatos beruházást (1. ábra).

1. ábra. Az önkormányzati beruházási típusok aránya, 2000 és 2001 ősztől (%)

Az önkormányzati döntés, hogy a beruházásokat társulásban vagy önállóan hozzák létre, erősen függ a beruházás típusától. Míg az útépitést és az oktatási szektor beruházásait túlnyomó részben társulásban végzik az önkormányzatok, addig a víz és csatorna, illetve a hulladék beruházásokat jellemzően önállóan tervezik (9. táblázat).

⁸ Az önkormányzatok beruházási tervei értelemszerűen a megkérdéztetést követő évre vonatkoztak.

9. táblázat. A 2002-es évre tervezett beruházási fajták megoszlásai, 2001 őszén (%)

Beruházási fajták	Tervez		Nem tervez	Összesen	N
	Társulás-ban	Önállóan			
Egészségügyi ellátás	13	7	80	100	644
Oktatás	28	11	61	100	656
Ivóvíz-ellátás, csatornázás, szennyvíztisztítás	14	46	40	100	692
Hulladéklerakó	3	25	72	100	647
Útépités	56	6	38	100	668
Gázellátás	4	6	91	100	638

Megvizsgálva a beruházási kedvek regionális megoszlását, megállapíthatjuk, hogy két beruházási típusban van lényeges magyarázó ereje a régióknak: a hulladéklerakó és a gázellátás esetében. Míg a két alföldi régióban a települések 54, illetve 59%-a tervezi hulladéklerakó építését, addig a közép- és nyugat-dunántúli régiókban mindössze 12, illetve 10%. A gázellátás szektorában Közép-Magyarországon és Észak-Alföldön egyik önkormányzat sem tervez beruházást 2002-re, ezzel szemben Dél- és Közép-Dunántúlon, illetve Észak-Magyarországon 12% feletti a beruházást tervezők aránya (10. táblázat).

10. táblázat. A beruházást tervező önkormányzatok beruházási tervei a régiók függvényében, 2001 őszén (%)

Régió	Oktatás	Egészség- ügyi ellátás	Ivóvíz ellátás	Hulladék- lerakó	Útépités	Gázellátás
Közép-Magyarország	17	59	63	34	72	0
Közép-Dunántúl	20	33	66	12	62	12
Nyugat-Dunántúl	13	32	49	10	61	8
Dél-Dunántúl	22	40	57	26	53	14
Észak-Magyarország	21	41	63	26	65	14
Észak-Alföld	23	40	67	54	66	0
Dél-Alföld	25	45	65	59	72	6
Összesen	20	39	60	28	62	9
N	644	656	692	647	668	638

Megjegyzés: Oktatás: khi-négyzet=6,37; df=6; sign.=0,383; Egészségügy: khi-négyzet=11,98; df=6; sign.=0,062; Ivóvíz: khi-négyzet=11,94; df=6; sign.= 0,063; Hulladék: khi-négyzet=87,22; df=6; sign.=0,000; Útépités: khi-négyzet=9,31; df=6; sign.=0,157; Gázellátás: khi-négyzet=21,072; df=6; sign.=0,002.

A településrétegeket vizsgálva, egyértelmű tendencia, hogy a településhierarchián felfelé haladva egyre nő a beruházási kedv. Ez az összefüggés legmarkánsabban az oktatás, az egészségügy, a vízellátás és az útépités szektoraiban jelenik meg. Az oktatási szektorban például az 1000 fő alatti települések 15%-ában várható beruházás, a 10 000 fő feletti településeken viszont ez az arány több mint négyszeres, 62%-os (11. táblázat).

11. táblázat. *A beruházást tervező önkormányzatok beruházási tervei a településnagyság függvényében, 2001 őszén (%)*

Településnagyság	Oktatás	Egészség- ügyi ellátás	Ivóvíz- ellátás	Hulladék- lerakó	Útépités	Gázellátás
1000 fő alatt	15	29	56	25	55	11
1000–2000 fő között	22	53	64	32	66	7
2000–10 000 fő között	26	52	61	33	80	4
10 000 fő felett	62	73	89	42	93	14
<i>Összesen</i>	<i>20</i>	<i>39</i>	<i>60</i>	<i>28</i>	<i>62</i>	<i>9</i>
N	644	656	692	647	668	638

Megjegyzés: Oktatás: khi-négyzet=35,82; df=3; sign.=0,000; Egészségügy: khi-négyzet=48,98; df=3; sign.=0,000; Ivóvíz: khi-négyzet=11,54; df=3; sign.= 0,009; Hulladék: khi-négyzet=6,53; df=3 ; sign.=0,088; Útépités: khi-négyzet=33,55; df=3; sign.=0,000; Gázellátás: khi-négyzet=6,01; df=3 ; sign.=0,111.

12. táblázat. *A beruházást tervező önkormányzatok beruházási tervei az anyagi helyzet függvényében, 2001 őszén (%)*

Anyagi helyzet	Oktatás	Egészség- ügyi ellátás	Ivóvíz- ellátás	Hulladék- lerakó	Útépités	Gázellátás
Szegény	17	33	54	22	57	6
Átlagos	18	39	59	24	61	9
Gazdag	26	48	67	36	68	12
<i>Összesen</i>	<i>20</i>	<i>40</i>	<i>60</i>	<i>27</i>	<i>62</i>	<i>9</i>
N	572	583	618	575	594	566

Megjegyzés: Oktatás: khi-négyzet=5,57; df=2; sign.=0,617; Egészségügy: khi-négyzet=8,37; df=2; sign.=0,015; Ivóvíz: khi-négyzet=7,72; df=2; sign.= 0,021; Hulladék: khi-négyzet=11,64; df=2; sign.=0,029; Útépités: khi-négyzet=4,83; df=2; sign.=0,889; Gázellátás: khi-négyzet=3,44; df=2; sign.=0,178.

Az önkormányzatok anyagi helyzete is hasonló irányú összefüggést mutat a beruházási kedvvel, mint a településhierarchia. A szegényebb önkormányzatoktól a gazdagok felé haladva nő a beruházási kedv. Statisztikailag szignifikáns eltérések az egészségügy, a vízellátás és a hulladéklerakó-építés szektorában találhatók (12. táblázat).

3.1. A beruházások forrásai

2000 és 2001 ősze között nem változott az igénybe veendő források prioritási sorrendje. (A 13. táblázat sorainak sorrendje ezt a hierarchiát mutatja.) A fenti beruházások finanszírozásához az önkormányzatok leginkább a regionális céltámogatásokra, címzett céltámogatásokra, illetve egyéb központi forrásból származó támogatásokra számítanak. Háttérben marad a nemzetközi szervezetek támogatása, a hitelfelvétel, az önkormányzati vagyon értékesítése és az üzleti szféra bevonása. A vizsgált időszakban nőtt az egyéb központi forrásra számítók aránya, és csökkent az önkormányzati vagyonértékesítést tervezőké.

13. táblázat. A 2001-es és 2002-es beruházások finanszírozásához az egyes forrásokra számító önkormányzatok aránya, 2000 és 2001 őszen (%)

	2000 (N=713)	2001 (N=644)
Regionális, megyei támogatás	86	87
Egyéb központi forrás	65	76
Címzett céltámogatás	64	65
Lakossági eszközök közvetlen bevonása	52	59
Nemzetközi szervezet (pl. Phare) támogatása	32	33
Hitelfelvétel	35	33
Önkormányzati vagyon értékesítése	28	22
Üzleti szféra bevonása	13	16

IRODALOM

- Badescu, G. 2001: Report after the „Local Government 2001”. Country wide survey in Romania. Report for the LGMDP project. Cluj-Napoca, Románia, OSI/LGI-TÁRKI.
- Barati I. 2001: Önkormányzati várakozások. (Jelentés a BM és az MNB számára a TÁRKI Önkormányzati Adatbank (TÖA) 2000. őszi adatfelvétele alapján.) Budapest, TÁRKI.
- Barati I. – Szalai Á. 2000: A TÁRKI Önkormányzati kutatása 1999-es őszi hullámának munkanyaga. Budapest, TÁRKI.
- Bognár Á. – Ivony É. – Sik E. 2000: Önkormányzati várakozások 2000-re. TÁRKI. Önkormányzati Adatbank (TÖA) 2000 tavaszi adatfelvétele. Budapest, TÁRKI.
- Blaszczyk, M. 2001: Polish gminas – economic situation and perspectives of development. Report of Local Government Monitoring and Database Project. Wroclaw, Poland, OSI/LGI-TÁRKI.
- Fleck G. – Simonovits B. 2002: Jelentés. A TÁRKI Önkormányzati Adatbank 2001 őszi adatfelvétele. Budapest, TÁRKI.
- Ivony, É. 2001: Hungary. Country report for the Local Government Monitoring and Database Project. (Based on the fall 2000 data-collection of the TÁRKI Local Government Data Bank) Budapest, OSI/LGI – TÁRKI.
- Simonovits B. 2001: Jelentés. A TÁRKI Önkormányzati Adatbank 2001 tavaszi adatfelvétele. Budapest, TÁRKI.

Melléklet

M1. táblázat. *Az egy főre jutó önkormányzati költségvetések átlagos értékei, az önkormányzatok gazdagságának függvényében, 2001 őszén (átlag, ezer Ft)*

	Folyó bevételek összesen	A helyi adók	Működési kiadások	Bérek és járulékaik	Dologi kiadások	A felhal- mozási és tőke- jellegű kiadások	Fejleszté- si, felújí- tási kiadá- sok
Szegény ön- kormányzat	30	13	403	177	12	42	40
Átlagos ön- kormányzat	80	6	76	134	53	54	51
Gazdag ön- kormányzat	142	10	118	53	40	290	272
<i>Összesen</i>	<i>84</i>	<i>9</i>	<i>197</i>	<i>122</i>	<i>68</i>	<i>130</i>	<i>123</i>
N	660	637	645	656	648	625	615

M2. táblázat. Az egy főre jutó önkormányzati költségvetések átlagos értékeinek regionális eltérései, 2001 őszén (átlag, ezer Ft)

Régió	Folyó bevételek összesen	A helyi adók	Működési kiadások	Bérek és járulékaik	Dologi kiadások	A felhalmozási és tőke jellegű kiadások	Fejlesztési, felújítási kiadások
Közép-Magyarország	88	12	85	44	30	21	14
Közép-Dunántúl	75	9	75	36	21	686	651
Nyugat-Dunántúl	73	21	601	266	168	58	56
Dél-Dunántúl	91	7	91	195	78	78	75
Észak-Magyarország	83	4	94	43	27	24	20
Észak-Alföld	99	5	107	49	36	27	24
Dél-Alföld	83	7	84	46	25	21	18
Összesen	84	9	196	120	67	128	121
N	665	647	653	665	657	633	624

M3. táblázat. Az egy főre jutó önkormányzati költségvetések átlagos értékei, a település mérete szerint, 2001 őszén (átlag, ezer Ft)

Település-méret	Folyó bevételek összesen	A helyi adók	Működési kiadások	Bérek és járulékaik	Dologi kiadások	A felhalmozási és tőke jellegű kiadások	Fejlesztési, felújítási kiadások
1000 fő alatt	84	10	266	168	92	kiadások	52
1000–2000 fő	78	7	83	44	25	16	13
2000–10 000 fő	83	9	83	44	27	558	509
10 000 fő felett	121	18	122	64	37	32	24
Összesen	84	9	195	120	67	128	121
N	665	647	653	665	657	633	624